

Del I: Teori og baggrund

Michael Stubberup

SYNERGAIA

“The existentialists have constantly reminded us, that what is worth understanding and knowing is our existence, the human condition, and that engagement and involvement are superior to a detached stance. Mirror neurons are brain cells that seem specialized in understanding our existential condition and our involvement with others. They show that we are not alone, but are biologically wired and evolutionarily designed to be deeply interconnected with one another” (Marco Iacoboni 2008, s. 267).

Synergaia er sammensat af de to græske ord “Synergia” og “Gaia”.

“Synergia” betyder at samarbejde om eller at medvirke til, og “Gaia” er navnet på jordkloden personificeret som gudinde.

Navnet Synergaia bærer en helhedsforståelse og en respekt og et medansvar for alle de grundlæggende livsprocesser, som jorden er.

Denne helhedsforståelse og respekt for liv giver en naturlig samhørighed og bæredygtighed – fra det personlige over det lokale til det globale.

Udvikling, fordybelse og forandring sker på alle niveauer og kan trænes.

Systemteori

Levende systemer er som udgangspunkt bæredygtige, når de er i balance. Balance opnås gennem feedback inde fra systemet selv og fra omgivelserne og miljøet. Det vil sige, at når systemets selvorganiserende processer får lov til at regulere balancen – det, der kaldes homeostasen inde i et menneskes fysiske system, det vil sige at når disse processer passer sig selv og regulerer aktivitet og hvile, fødeindtag og udskillelse, mv., så holdes den generelle balance, eller så vil vi sige, at systemet er i balance. Forudsætningen er, at systemet netop lytter til sig selv og til omgivelserne, det vil sige lytter til feedback indefra og udefra.

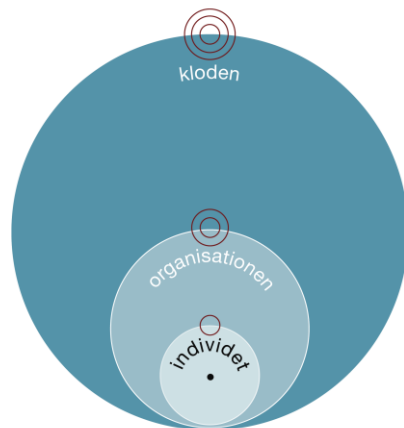
Levende organismer

Organisationer er levende helheder. Levende organismer. I modsætning til maskiner er levende systemer og organismer med til at skabe sig selv, og når det ikke er naturen, men menneskeskabte organisationer, det drejer sig om, så sker det med menneskers hjælp. Institutioner og virksomheder er ikke bare en samling enkeltdele. De er helheder i konstant udvikling. De er helheder, der forandrer sig sammen med elementerne. Allerede J. W. Goethe så

dette, og derfor argumenterede han for, at vi måtte tænke anderledes på helheden end på delen. For Goethe var helheden noget dynamisk og levende, som hele tiden bliver til. Hverken delen eller helheden eksisterer uden den anden. Helheden eksisterer ved hele tiden at manifestere sig i delene, og delene eksisterer som udtryk for eller som en konkretisering af helheden.

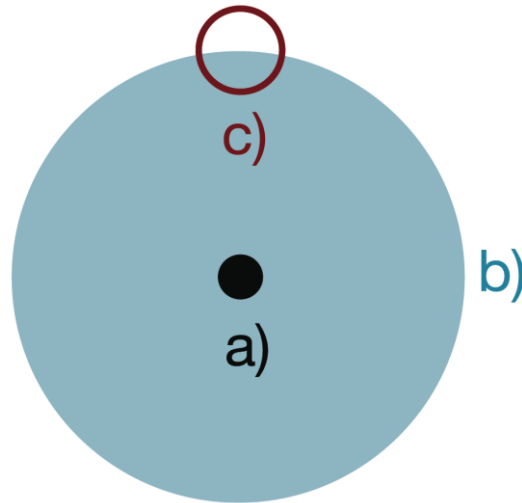
Et levende system er et organiseret mønster eller netværk af elementer, som er koordineret gensidigt afhængigt af hinanden, og som fungerer som en helhed. Man kan ikke opdele helheden i elementer, uden at noget væsentligt går tabt, og tilsvarende kan delene ikke forstås uden at blive sat i relation til helheden, som igen er forskellig fra summen af delene. Alt er en del af et system eller flere systemer, og biologiske og sociale systemer er åbne systemer, der er afhængige af grænser med en vis gennemtrængelighed. Det er denne gennemtrængelighed, der gør eller indebærer, at det er relevant og nødvendigt at tale om og tage hensyn til systemets omgivelser.

Levende systemer er således åbne systemer, der er i stand til at reagere på og tilpasse sig omgivelserne.



Figur 1 Levende systemer

Alle systemer er indlejret i subsystemer og metasystemer – vi mennesker består som bekendt af en lang række subsystemer som f.eks. organer, celler, etc., og samtidig indgår vi i metasystemer som for eksempel en familie, en organisation, en by, et land, jordkloden, osv.



Figur 2 Et levende delsystem – et menneske

- a) Centralt referencesystem. Den indre kerne, integritet, som har organiseret og organiserer erfaringer og værdier, som indgår i livspraksis.
- b) Periferi, resonans. Den struktur inde i mennesket, som organiserer viden om mødet med omgivelserne, dvs. fungerer som membran til andre mennesker.
- c) Sammenhæng, medansvar. Det vil sige den struktur inde i mennesket, som organiserer viden om helheder og det at hænge sammen med et større system.

I mange af de organisationsformer og systemer, som er blevet skabt i de moderne samfund siden oplysningstiden (16-1700-tallet), fungerer helheder tit

uorganisk, bl.a. fordi feedback- og kommunikations-processerne (top-down og bottom-up) imellem elementerne indbyrdes og mellem omgivelserne og systemerne er ufuldstændige. Hovedårsagen er det logisk-rationelle paradigme og herunder det kristne natursyn ("... gøre sig jorden underdanig og herske over de andre skabninger") – naturen er altså noget andet end os, og herunder er vores egen natur som f.eks. krop og følelser ikke anerkendte på linje med tænkning og fornuft.

Det lineære logisk-rationelle "adskillelse"-paradigme har skabt det vestlige videnskabssyn og med det hele forudsætningen for den industrielle revolution. Vi ved i dag, at virkeligheden ikke kan skilles ad på den måde, som vi har gjort især de sidste par århundreder, men hænger meget mere sammen, som ovenfor beskrevet om levende systemer.

Stress og traumer er eksempler på dysfunktioner, der tit ikke forstås i et mere helhedsorienteret perspektiv.

Levende systemer har tre vigtige kendetegn:

- 1) Autonomi
- 2) Cirkularitet
- 3) Selvreferenc

Disse egenskaber gør levende systemer i stand til at skabe eller forny sig selv. Kognitionsbiologerne Humberto Maturana og Francisco Varela kalder dette for autopoiesis, som ordret betyder selv-skabelse eller selv-produktion.

Teorien om autopoiesis medindtænker, at systemer har omgivelser, men insisterer på, at forbindelserne til ethvert miljø eller omgivelser bestemmes internt, det vil sige inde i systemet. Maturana og Varela stiller simpelthen spørgsmålstegn ved gyldigheden i at skelne mellem et system og dets omgivelser. De mener ikke, at systemer er totalt isolerede, og samtidig er levende systemer lukkede og autonome. Den lukkethed og autonomi, der refereres til, er af organisationsmæssig art eller karakter. Levende systemer lukker sig om sig selv i den hensigt at skabe stabile kommunikationsmønstre. Så det

store spørgsmål er, hvor begynder et system, og hvor slutter det? Systemer er som kinesiske æsker. De er helheder inden i helheder. Systemet har ingen begyndelse og ingen slutning, fordi det udgør en lukket sløjfe af handlinger og kommunikation. Den grundlæggende hensigt er at reproducere sig selv. Hovedproduktet er systemets egen organisation og identitet.

Maturana og Varela har udviklet teorien om autopoiesis som en del af en nytolkning af biologiske fænomener. Teorien om autopoiesis fremhæver den tætte forbindelse, der eksisterer mellem organisationsformer (levende systemer) og deres omgivelser, det vil sige fremhæver selve det at se organisationen og omgivelserne som elementer i ét og samme sammenhængende mønster. Komplekse og ikke-lineære systemer – herunder levende systemer af enhver art – kendetegnes altså ved forskellige kommunikationsformer, som er både ordnede og kaotiske. På baggrund af den interne kompleksitet kan små tilfældige forstyrrelser skabe uforudsigelige processer og forbindelser, som giver resonans i systemet, og som skaber ændringer. Der er en konstant dynamisk og gensidig afhængighed mellem mange elementer i systemet, og en ændring i den interpersonelle kontekst vil umiddelbart medføre en ændring i den intrapsyke kontekst. Det vil sige, at når noget ændrer sig i en del af systemet, sker der en ændring i hele systemet. Der er en sammenhæng mellem individuelle processer og relationelle processer.

Det særlige (og til dels uforståelige) er, at selvom det drejer sig om noget tilfældigt og uforudsigeligt, så vokser der ud af dette kaos – en orden. Om vi studerer vejrets udvikling, en myretue, fugle i flokke eller måden, sociale systemer udvikler sig på over tid, vil det vise sammenlignelige selvorganiserende processer. Når et system er tilstrækkeligt komplekst, vil tilfældigheder, variation og ustabilitet udgøre ressourcer for forandring.

Levende komplekse systemer er åbne og kaotiske og følger en række grundregler eller principper. Og det første princip er:

1) Selv-organisering

Det levende system interagerer med alle de elementer og komponenter, som skaber dets kompleksitet. I selve denne omfattende kommunikation og feedback skabes og udfoldes over tid et selvorganiserende flow.

2) Stigende kompleksitet

Komplekse systemer tenderer mod at bevæge sig i retning af stadig større kompleksitet. Det betyder, at de forskellige elementer i systemet over tid bliver mere og mere integrerede. Dette er udtryk for systemets kompleksitetsforøgelse. Denne stadige forøgelse af integration er samtidig identisk med systemets harmoni og balance.

2a) Ubalance

Når systemet af en eller anden grund bevæger sig væk fra maksimering af kompleksitet, dvs. væk fra harmoni, integration og balance, bevæger det sig enten mod rigiditet eller kaos.

Dette andet princip viser således to grundformer:

- balance, som er en stadig forøgelse af kompleksitet (integration og harmoni)
- ubalance manifesteret som enten rigiditet eller kaos

Systemet maksimerer kompleksitet ved at lytte til og forbinde og skabe sammenhæng mellem dets forskellige komponenter og skaber på den måde et integreret bæredygtigt system.

Når systemet er i denne tilstand, gælder det tredje princip:

3) Systemet er da fleksibelt, tilpasningsdygtigt og stabilt

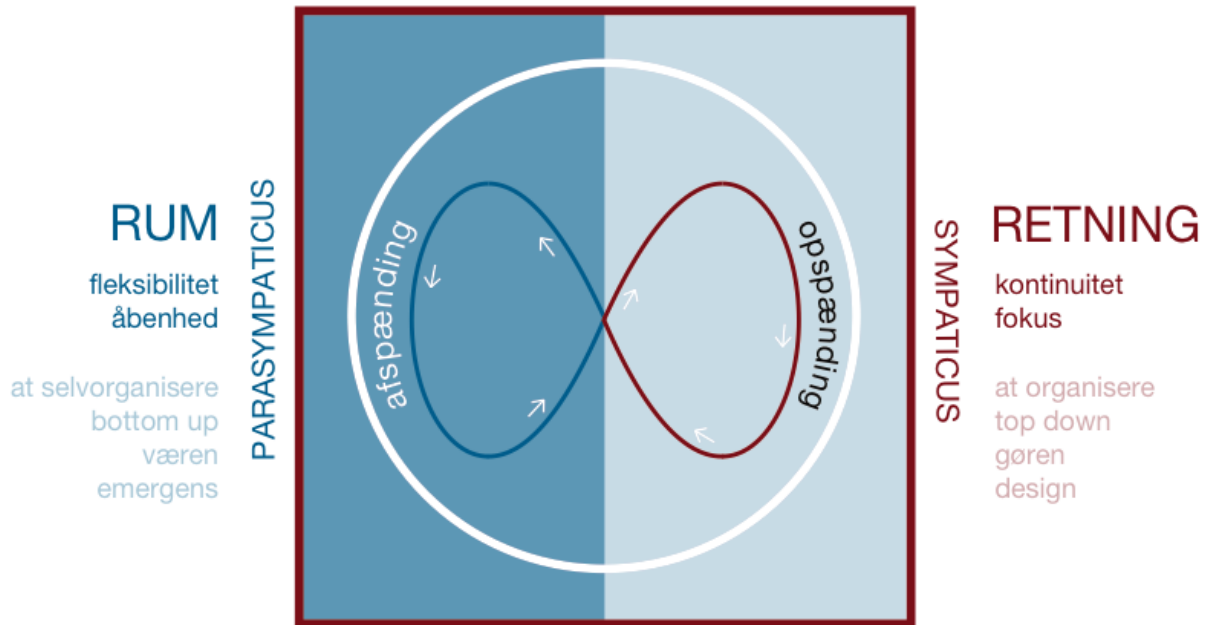
Systemet opnår altså stabilitet gennem bevægelsen mod kompleksitet, men den integrerende kompleksitet opnås, som det fremgår, ikke gennem tilfældig aktivering – den forøges gennem balancen mellem systemets kontinuitet og fleksibilitet. Kontinuitet har at gøre med styrken i tidligere opnåede tilstande, og dermed peger kontinuiteten på sandsynligheden for, at disse tilstande gentages; kontinuitet skaber ensartethed, bekendthed og forudsigelighed. Fleksibilitet derimod handler om systemets grad af sensitivitet over for omgivelser-

nes vilkår, dvs. at fleksibilitet har at gøre med evnen til forandring til det nye. Evnen til at fremkalde nye variationer giver på den måde systemet mulighed for at tilpasse sig til omgivelserne.

Levende systemer sikrer balance (homeostase) og bæredygtighed gennem nuancerede former for feedback inde fra systemet selv og fra omgivelserne og miljøet.

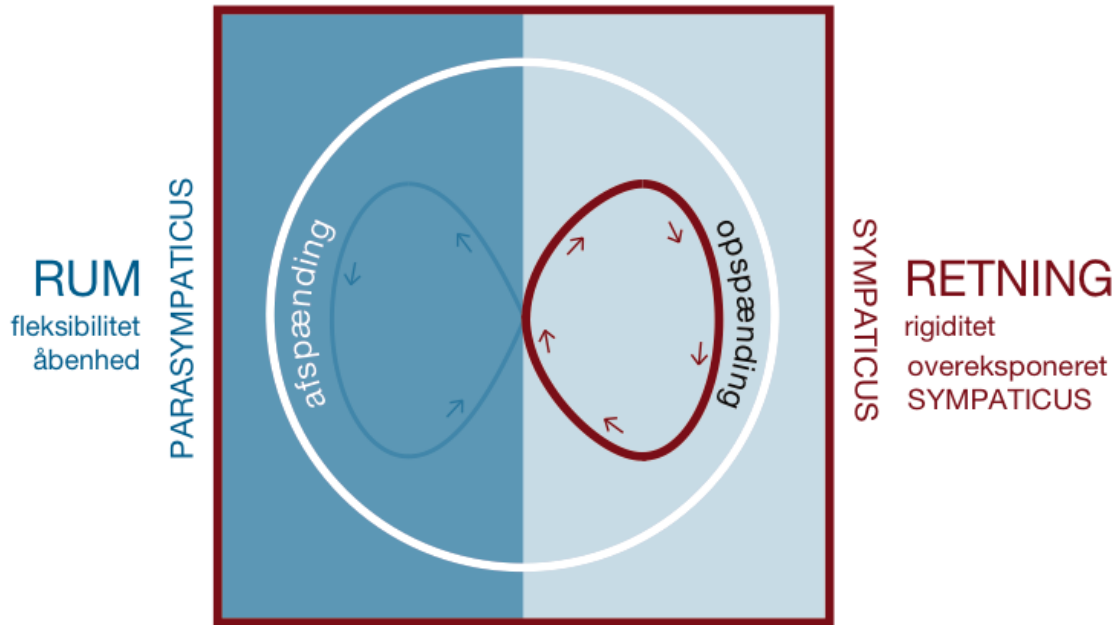
Når det handler om mennesker, så er det grundlæggende sted, hvor balance (homeostase) og feedback er forankret, det autonome nervesystem. Det er den organiske og komplementære rytme mellem sympaticus (kontinuitet) og parasympaticus (fleksibilitet), der sikrer integration og harmoni.

Når systemet er i balance, organiseres energiflowet af information og kommunikation i en stadig vekselvirken mellem sympaticus og para-sympaticus.

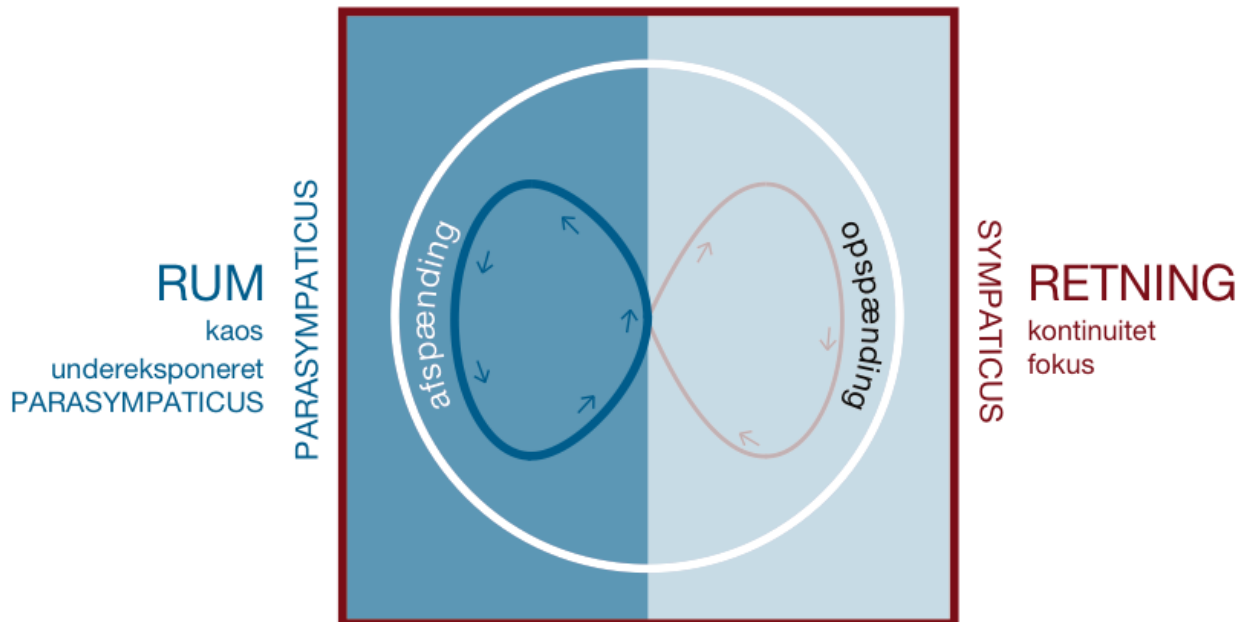


Model 1 Bæredygtig balance – harmoni i et komplekst levende system

Når systemet er i ubalance, svækkes energiflowet af information og kommunikation, og det tenderer mod enten rigiditet (sympaticus) eller kaos (sympaticus).



Model 2a Ubalance – med retning mod rigiditet



Model 2b Ubalance – med retning mod kaos

Bæredygtighed udfolder sig på alle niveauer. Der er tale om en stadig åben og lyttende kvalitet, som gør sig gældende både personligt, mellemmenneskeligt og i organisatoriske og systemiske helheder. Normalt er bæredygtighed en implicit og selvorganiserende proces, som beror på, at delene i systemet og systemet i sin helhed over tid afbalancerer sig med hinanden. Det manifesterer sig således i en organisationsform, der respekter delene og prioriterer helheden, det vil sige målet, opgaven eller selve meningen med det levende system, hvad enten vi taler om et menneske, en gruppe, en virksomhed eller kloden. Selve dette fantastiske, at systemet så at sige kender målet og prioriterer dette højest, er feedbackstrukturens og selvorganiseringens centrale kompas og iboende visdom. Alle levende systemer er båret af dette implicitte

og selvorganiserende princip. Vi har altså at gøre med levende systemer, som følger love, som vi kan tillade os at kalde naturlove.

Et levende system er konstrueret til at nå to mål: til at holde sig i live og til at reproducere sig selv og sikrer altså balance og bæredygtighed gennem nuancerede former for *feedback* inde fra systemet selv og fra omgivelser og miljøet.

Traumer svækker og låser feedbackmekanismen i nogle stereotype og ufleksible mønstre.